

Cíle výchovy

- stejně jako každá lidská činnost, musí mít i práce učitele a žáků ve vyučování svůj cíl, což vyjádřil už J. A Komenský
- ideální představa předpokládaných výsledků, jichž má být ve výchově dosaženo
- cíle výchovy se mění s vývojem společnosti
- jednotlivé pedagogické koncepce nejednotné v oblasti cílů
- z výchovných cílů vyplývá obsah, prostředky, principy, metody a formy výchovy
- výchovného cíle dosahujeme soustavou výchovných prostředků v relativně dlouhodobém procesu → cíl musí být neustále srovnává s realitou
- cíle konkretizovány v obsahu výchovy (učební plány, osnovy a učebnice)
- problematikou cílů se zabývá pedagogická teleologie

- dva směry přístupu k problematice cílů:
 - **indeterministický** – odmítá společenskou podmíněnost výchovných cílů, původ cílů v nadpřirozených silách, nezávislé na vývoji společnosti
 - **deterministický** – vychází ze společenské podmíněnosti výchovných cílů, musí být v souladu se dvěma základními stránkami výchovného procesu :
 - stránka subjektivní* – psychická úroveň vychovávaných
 - stránka objektivní* – stav společensko-ekonomických vztahů i vývoj společnosti

- **funkce cílů výchovy** (Blížkovský)
- **orientační a anticipační** - správná pedagogická orientace, anticipace základních pedagogických možností
- **motivační a stimulační** - dosahování postupných cílů a úspěšné překonávání překážek
- **realizační** - správně stanovené cíle = proměna pedagogických představ ve skutečnost
- **regulační** - srovnávají hodnotu žádaného výsledku (cíle) s hodnotou dosaženého výsledku

- **metody při vymezení cílů výchovy**
- **analýza** – zkoumány jsou potřeby společnosti a požadavky kladené na člověka
- **empirická metoda** – metoda využívající výsledků z výzkumných studií

- **členění výukových cílů (obecné):**
- **kognitivní** (vzdělávací, poznávací) - osvojování poznatků a intelektových dovedností (znalost, porozumění, aplikace, analýza, syntéza a hodnotící posouzení)
- **afektivní** (postojové, hodnotové) - osvojování postojů, tvoření hodnotové orientace (vnímavost, reagování, oceňování hodnoty, integrování hodnot)
- **psychomotorické** (výcvikové) - osvojování psychomotorických dovedností (řeč, psaní, manipulace, imitace, zpřesňování, koordinace, automatizace)

- cíle lze však **členit** a klasifikovat i **podrobněji** (Kádner)
- **individuální** – snaha o osobní rozvoj a uplatnění jedince (antiku, humanismus a reformaci, J.Locka a J.J. Rousseaua a F.Nietzscheho)
- **sociální** – zaměření k zapojení člověka do společnosti, tak aby byl schopen uvědoměle a kvalifikovaně plnit své sociální funkce (Aristoteles, Platon, Helvétius, Lindner, Drtina a Masaryk)
- **materiální / informativní** – orientace na osvojení konkrétní učební látky důležité pro zvládnutí teoretických i praktických úkolů
- **formální / formativní** – zaměření na rozvoj schopností člověka, učební látka chápána jako prostředek formálního rozvoje vychovávaného
- **obecný** – společný veškeré výchově, shrnuje specifické cíle týkající se konkrétních dovedností, vědomostí, návyků a utváření postojů a potřeb spjatých s oborem

- **odborné / specifické** – speciální konkretizací obecných cílů
- **adaptační** – vedou člověka k přizpůsobení se stávajícím podmínkám
- **anticipační** – výchovné působení orientováno k budoucím potřebám jedinci i společnosti
- **teoretické** – zaměření na vytvoření systému vědomostí
- **praktické cíle** – uplatnění teoretických vědomostí v praktickém životě
- **autonomní / vnitřní** – vycházejí od jednotlivce a jsou produktem jeho potřeb a vůle
- **heteronomní / vnější** – stanoví jiní činitelé (stát, skupina, vychovatel, rodiče ad.)

- někdy ještě připojovány další dva cíle (Pařízek):
- **hodnotové** – zdroj v potřebách a zájmech lidí (hodnotová orientace člověka)
- **operační** – klasifikace lidských činností (pracovní, sociální, zdravotní, výchova dětí, vzdělávací) které si má jedinec osvojit

- **výukový cíl**
- kvalitativní a kvantitativní změny u žáků v oblasti kognitivní, afektivní a psychomotorické, kterých má být dosaženo v procesu výuky
- zamýšlený výsledek učební činnosti, ke kterému učitel se žáky směřuje
- **požadavky na výukové cíle :**
 - **komplexnost**
 - vzdělávací (kognitivní) cíle
 - výchovné (afektivní) cíle
 - výcvikové (psychomotorické) cíle
 - **soudržnost**
 - cíle jednotlivých druhů škol
 - cíle jednotlivých předmětů
 - cíle jednotlivých ročníků
 - cíle jednotlivých tematických celků
 - cíle jednotlivých témat
 - cíle jednotlivých vyučovacích hodin
 - **kontrolovatelnost**
 - požadovaný výkon (co musí žák umět)
 - podmínky výkonu (jak žák realizuje – sám, skupina)
 - norma výkonu (kolik úloh vyřešit, s jakým počtem chyb)
 - **přiměřenost**
 - stanovit cíle dostatečně náročně, ale zároveň splnitelné
 - realizuje se pomocí Bloomovy taxonomie cílů - kategorie cílů:
 - **znalost** (zapamatování) – znovuvybavení znalostí a jejich reprodukce, aktivní slovesa pro vymezení cíle – definovat, opakovat, reprodukovat,...
 - **porozumění** – pochopení znalosti, akt. slovesa – jinak formulovat, vysvětlit, vyj. vlastními slovy
 - **aplikace** – transfer učení do situací pro žáka nových, akt. slovesa – aplikovat, uvést vztah mezi..., navrhnout, řešit,...
 - **analýza** – schopnost rozlišit významné údaje od méně významných či nevýznamných, akt. slovesa – analyzovat, provést rozbor, rozlišit,...
 - **syntéza** – schopnost žáka skládat části v celek, umět vyhledávat části z různých pramenů a skládat je do nových útvarů, akt. slovesa – syntetizovat, skládat, shrnout
 - **hodnocení** – schopnost posoudit hodnotu myšlenek, dokumentů, způsobů řešení, akt. slovesa – obhájit, posoudit, zhodnotit,...

- členění cílů někdy pojímáno pouze jako pomocné, cíle mají být pojímány soustavně a jednotně

Seminář k úvodu do pedagogiky a základům pedagogického myšlení

- z tohoto hlediska dělíme cíle na :
 - *subjektivně-objektivních vztahů* (cíle vnější a vnitřní)
 - *obsahu* (cíle celkové a dílčí)
 - *rozsahu* (cíle obecné, konkrétní a jedinečné)
 - *hierarchie* (cíle nadřazené a podřazené)
 - *pedagogického zřízení* (cíle strategické, taktické a operativní)
 - *náročnosti* (cíle maximální, optimální, minimální)
 - *realizovatelnosti* (cíle nerealizovatelné, obtížně realizovatelné, reálné a snadno uskutečnitelné)
 - *závaznosti* (cíle obecně závazné, výběrově závazné a nezávazné)
 - *časové náročnosti* (cíle blízké, střední, vzdálené)
 - *přizpůsobenosti konkrétním podmínkám výchovy* (cíle standardní a přizpůsobené aktuálním zvláštnostem)
- **chyby učitelů při vymezení výuk. cílů:**
 - stanoví cíl příliš obecně
 - nahrazují cíl tématem
 - namísto cíle popisují svoji činnost
 - formulace cíle připouští různou interpretaci
- **struktura cílů výchovy**
 - *nejobecnější, globální cíl* – nejzákladnější představa o vychovávané osobnosti
 - *dílčí cíle* – vzdělávací a výchovné požadavky, obsahy znalostí a vlastností, požadavky na osobní rozvoj jednotlivých složek výchovy
 - *cíle formativní a institucionální* – konkrétní výchovné a vzdělávací instituce, jejich dokumentace a normy
 - *cíle individuální*
- učitel pracuje s cíly ve všech fázích výuky (při projektování // plánování, v přípravné fázi hodiny, na počátku vyučovací hodiny, v jejím průběhu i na konci vyučovací hodiny)
- současné cíle výchovy zaměřeny na plnohodnotný, svobodný rozvoj jedince jako osobnosti aktivní, se schopností rychlého a pružného rozhodování a dalšího seberozvoje
- v ČR cíle výchovy podmíněny Ústavou České republiky, výchovné cíle v textu školského zákona z roku 1990

- Literatura :** Grecmanová, H., Holoušková, D., Urbanovská, E. : Obecná pedagogika I. Olomouc: Hanex, 1999.
Jůva, V. sen. a jun. Úvod do pedagogiky. Brno: Paido, 1999.
Kalhous, Z., Obst, O. a kol. Školní didaktika. Praha: Portál, 2002.
Průcha, J. Moderní pedagogika. Praha: Portál, 1997.
Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J. Pedagogický slovník. 3. rozšířené vydání. Praha: Portál, 2001.
Vorlíček, Ch. Úvod do pedagogiky, Praha: Karolinum, 1994.